

REGIONO SAMPRATOS ĮVAIROVĖ REGIONINIUOSE TYRIMUOSE

Gabrielė Burbulytė

Klaipėdos universitetas

Anotacija

Amžių sandūroje regiono samprata tapo ypač populiari. Nepaisant to, kad terminas plačiai vartojamas, sąvokos turinys ir esmė vis dėlto nėra vienareikšmiai ir neginčijami. Straipsnyje nagrinėjama regiono sampratos įvairovė socialiniuose-regioniniuose tyrimuose. Pagrindinė straipsnio idėja, kad įvairiuose tyrimuose, kur nagrinėjami regionai, vyrauja beveik tapatus ir abstraktus regiono apibrėžimas, tačiau turinys, kuriuo papildoma ši abstrakti sąvoka, jos taikymo kontekstas yra visiškai skirtingi. Dėl geografinės regiono etimologijos, teritorinė-erdvinė įvairovė (t. y. masto samprata) naudojama kaip metodologinis pagrindas.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: regionas, regioniniai tyrimai, regioninė politika, mastas.

Abstract

The notion of region became very popular at the end of the 20th century. However, perception of the term remains vague and controversial despite its extensive usage. Therefore, this article analyses different this term's conceptions that are used in social regional research in three fields of studies: economy, political science, and social (human) geography. The main idea of the article is that almost identical definitions of region are used in completely different, clear-cut social contexts that overlap only minimally. The concept of scale is used as a methodological background.

KEY WORDS: region, regional research, regional policy, scale.

Įvadas

Išgyvenę tikrą depresiją aštuntajame dešimtmetyje, regionai ir regioniniai tyrimai devintajame dešimtmetyje prikeliami naujam gyvenimui. Jau trečias dešimtmetis besitęsiantis regionų Renesansas nerodo jokių silpnėjimo požymių. Dar daugiau, regiono samprata vis labiau populiarėja, prilygsta kitiems populiariems amžių sandūros fenomenams – globalizacijai ar darniai raidai (*sustainable development*).

Tokių regionų atgimimą pirmiausiai lėmė globalizacija ir kilusios diskusijos dėl pastarosios pagrįstumo. Diskutuodamos globalizacijos klausimu pagrindinės mokyklos [hiperglobalistai, skeptikai ir transformacionalistai (Held ir kt., 2002, p. 25–52)], nors ir nesutaria dėl daugelio globalinių procesų, tačiau beveik vieningai teigia, kad atsirado naujų socialinės teritorinės organizacijos formų. Viena įtakingiausių – regionai. Hiperglobalistų teigimu, regionai ir kitos naujos socialinės-teritorinės organizacijos formos, kaip „vietiniai [...] ir globaliniai valdymo mechanizmai“ (Held ir kt., 2002, p. 27), galiausiai pakeis valstybes. Teigdami, jog globalizacija yra mitas, skeptikai nurodo: „Kas vyksta dabar, įrodo tik tai, jog ekonominė veikla patiria regionalizacijos poveikį. [...] Globalizacija ir regionalizacija, skeptikų nuomone, yra priešingos tendencijos“ (Held ir kt., 2002, p. 29). Tuo tarpu transformacionalistai, pripažindami globalizaciją ir akcentuodami globalią stratifikaciją, teigia: „Negalima ir toliau manyti, kad pasaulio tvarka yra visiškai sukoncentruota valstybėse ar yra valdoma valstybių, nes valdžios įgaliojimai vis labiau pasiskirsto tarp visuomeninių ir privačių lokalaus, nacionalinio, regioninio ir globalaus lygmens institucijų“ (Held ir kt., 2002, p. 33).

Kitas unikalus reiškinys, lėmęs regionų atgimimą, yra Europos Sąjunga (ES). Pirmoji Vestfališkosios sistemos (1648 m.) pagrindu sukūrusi modernią teritorinę nacionalinę valstybę ir taip užbaigusi egzistavusį „iš smulkesnių autonominių dalių sudarytos valdžios sandaros“ (Poggi, 1978, p. 27) bei dispersinių „galios centrų tinklo“ (Held ir kt., 2002, p. 58) veikimą, Europa ir vėl

atsidūrė avangarde. ES pagrindu kuriama „naujoji Europos tvarka“ vis labiau primena tai, kas mokslinėje literatūroje (Anderson, 1996; Paasi, 2003) įvardijama kaip „naujasis viduramžiškumas“, kai sparti urbanistinių centrų plėtra, kaimo vietovių kaita ir nykimas sukuria aplinką, labai panašią į dispersinį „galios centrų tinklą“, egzistavusį iki Vestfališkosios sistemos atsiradimo. Pagrįstai kyla klausimas, ar valstybių Europa transformuojasi į regionų Europą (Harvie, 1994)?

Tačiau regionams ir regioniniams tyrimams sparčiai populiarėjant, kyla daugybė neaiškumų, kurių pagrindinis – neaiški regiono samprata. Visuose paminėtuose kontekstuose regionai suvokiami įvairiai: kaip valstybes keičianti nauja teritorinės organizacijos forma, kaip valstybių susivienijimas ir net kaip valstybių skilimą skatinantis subnacionalinis judėjimas. Todėl skirtinguose kontekstuose regiono sampratos analizė tampa aktuali mokslinio proceso dalimi.

Tyrimo objektas: regiono samprata.

Tyrimo tikslas: nustatyti skirtinguose socialinių regioninių tyrimų kontekstuose taikomos regiono sampratos turinį ir mastą. Kadangi regiono etimologija sietina su geografija, o patys regioniniai tyrimai apima platų mokslo krypčių ir šakų spektrą, regiono sampratos analizė apribojama trimis pagrindinėmis mokslo kryptimis – ekonomika, politika ir, be abejo, [socialine] geografija.

Tyrimo uždaviniai: 1) aptarti regiono sampratos turinį ir nustatyti jų dydį nurodytų mokslo krypčių regioniniuose tyrimuose; 2) nustatyti šitų regioninių tyrimų bendrumus ir skirtumus, aptarti kaitą, pagrindines problemas.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizės ir sintezės, aprašomasis-analitinis, klasifikavimo, taikoma kritinė-normatyvinė tyrimų prieiga.

1. Regiono sampratos turinys ir mastas

Regiono samprata labai populiari įvairiuose moksliniuose tyrimuose. Vis dėlto sąvokos turinys nėra viena-

reikšmis ir neginčijamas. Mokslinėje literatūroje šia tema nuo seno plėtojamas diskursas, klausiant, regionas yra objektyvi ar subjektyvi kategorija (Kosiedowski, 2001, s. 17)? Įvairiuose tyrimuose, kur įtraukti ir regionai, jie suvokiami gana abstrakčiai, teigiant, kad regionas yra:

- šalies ar pasaulio sritis, turinti apibūdinamus požymius, bet ne visada fiksuotas ribas (Soanes ir kt., 2004);
- kiekvienas Žemės paviršiaus plotas, natūraliais arba dirbtiniais bruožais išsiskiriantis iš kitų sričių (Mayhew, 2004);
- daugiau ar mažiau apibrėžta teritorija, pasižyminti tam tikru vientisumu ar valdymo principais, kurie išskiria ją iš kitų regionų (Johnston ir kt., 2000);
- bendrąja prasme yra vientisa teritorija, kuri pagal pasirinktą vertinimo kriterijų skiriasi nuo kitų kaimyninių sričių (Britannica enciklopedija, 2002).

Kriterijų pasirinkimas lemia neišvengiamą subjektyvizmą, dėl ko joks regioninis padalijimas negali būti pripažįstamas kaip objektyvi duotybė (Kosiedowski, 2001, s. 17). Kadangi daugelis skirtingose tyrimų srityse taikomų regiono apibrėžimų yra beveik tapatūs, pagrįstai kyla klausimas, ar skirtingas turinys, kuriuo papildoma ši abstrakti ir vienoda forma, nesudaro prielaidų regiono riboms ir regiono sampratai nunykti. W. Kosiedowskio minimas subjektyvumas tampa dar didesne problema, žinant, kad objektyvumo trūksta ne tik tyrimuose, bet ir realiame pasaulyje. A. Paasi (2004, p. 537), remdamasis kitų autorių patirtimi¹, *regiono* sąvoką priskiria „chaotiškų koncepcijų“ ar „blogų abstrakcijų“ grupei, reiškiančiai ne tik tai, kad tyrimų objektas yra santykinis, bet ir tai, kad nėra „konkretus dalykas“, o labiau institucionalizuota praktika/diskursas. Pasaulyje nėra „natūralių“ regionų. Regiono samprata ir regionavimo kriterijai varijuoja atsižvelgiant į tyrimų kontekstą. Regionai yra savotiškos „įsivaizduojamos bendruomenės“² (Hagen, 2003; Hannerz, 2002; Haukka, 1999; Smith, 2002). Tai nėra nauja mokslo pasaulyje. J. Chorley ir P. Haggett (Чорли, Хаггет, 1971, c. 206–207) teigė, kad regionus galima vertinti kaip modelius, kurie leidžia abstrahuoti realybę ir panaudoti juos kaip izomorfines sistemas. H. de Blij (2002, p. 8) teigimu, regionai yra lyg mokslinės priemonės, padedančios apibendrinti erdvę, taigi yra pagrįsti dirbtiniais kriterijais, kurie nustatomi atsižvelgiant į tyrimų kontekstą. Regionai nėra amžini objektai, o laikini adeptai, kurie atsiranda ir išnyksta (Agnew, 2001; Entrikin, 1996; Paasi, 2002; Taylor, 1991; Terlouw, 2001).

¹ Pats A. Paasi nurodo: Hudson, R. (1990). Re-thinking regions: some preliminary considerations on regions and social change. In: R. J. Johnston, J. Hauer, G. A. Hoekveld (eds.). *Regional geography*. London: Routledge, p. 67–84; Sayer, A. (1992). *Method in social science*. London: Routledge.

² Iš esmės remiamasi: Anderson, B. (1983). *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*. New York: Verso. Lietuviškai: Anderson, B. (1999). *Įsivaizduojamos bendruomenės: apmąstymai apie nacionalizmo kilmę ir plitimą*. Vilnius.

Itin plačiai *regiono* terminas vartojamas socialiniuose moksluose. Kaip tyrimų objektas ar priemonė, vartojamas ekonomikos, politikos, sociologijos, socialinės geografijos, vadybos, viešojo administravimo, tarptautinių santykių ir pan. moksluose. Kai kurie autoriai šių mokslo krypčių ir šakų atliekamus regioninius tyrimus pasiūlė išskirti kaip savarankiškas tyrimų sritis. Vienas tokių bandymų – pradininkų W. Isardo ir W. Alonso *regionų mokslas (regional science)*, kuris kaip savarankiška mokslo kryptis gana sėkmingai funkcionavo XX a. šeštajame–septintajame dešimtmėčiuose. Dėl pokario metais moksliniame diskurse įsigalėjusio pozityvizmo, regionų mokslas tapo bendrinu pavadinimu tam tikrai regioninių tyrimų rūšiai, kurios ištakos – matematinis abstrahavimas ir kiekybinis modeliavimas (Isserman, 2002). Nors regionų mokslas tapo įprastu metodologiškai panašių darbų pavadinimu, jis vis dėlto neįgavo dalyko, juo labiau, institucinių pozicijų, ko tikėjosi jo pradininkai W. Isard ir W. Alonso. Regionų mokslą palaikė ne bendras objektas, o metodologija, susijusi su pozityvizmu (Johnston ir kt., 2000). Aštuntajame dešimtmetyje prasidėjus pozityvizmo kritikai ir sparčiai populiarėjant globalizacijai, buvo pažeista nusistovėjusi pusiausvyra, dėl ko regionų mokslas, regionai ir regioniniai tyrimai išgyveno tikrą depresijos laikotarpį. Tačiau būtent globalizacijos ekstensyvumas leido regioną suvokti šiuolaikiškai ir regioniniams procesams vykti jau devintajame dešimtmetyje.

Kitas bandymas sutelkti regioninius tyrimus, lyg ir nepretenduojant į savarankiškos mokslo krypties pozicijas, yra regionalistika. Regionalistika – tai dalykų ir mokslo šakų, kurios nagrinėja regionines problemas (ekonominės, socialinės, politinės, karinės ir t. t.) (Комаров, 2000, c. 9), visuma. Kitų autorių teigimu, tiek regionų mokslas, tiek regionalistika yra tradicinės regioninės ekonomikos pavadinimas (Степанов, 2000, c. 10). Žinoma ir daugiau bandymų sutelkti regioninius tyrimus ir juos pavadinti regionine geografija, regionine ekonomika, regionine politika ir pan. Vis dėlto atskirų mokslo krypčių ir šakų atliekamus regioninius tyrimus sutelkti ir išskirti kaip savarankišką tyrimų sritį nėra labai pagrįsta. Daug racionaliau yra detalizuoti skirtumus, ieškoti bendrų sąlyčio taškų atskirų mokslų atliekamuose regioniniuose tyrimuose. Pradėti galima nuo regiono sampratos analizės.

Dėl geografinės regiono etimologijos visiems regioniniams tyrimams būdinga teritorinė-erdvinė įvairovė (t. y. mastas). Skiriasi tik regionų mastas, reikšminis aspektas ir kontekstas. Masto kategorija tampa vis aktualesnė bandant suteikti prasmę globalaus pasaulio asimetrėjoms, konfliktams ir konfrontacijoms (Paasi, 2004, p. 536). Tradicinį fiksuoto masto (mastelio) suvokimą (kai, anot H. Leitnerio (1997), geografinis mastas buvo suvokiamas kaip apibrėžtų skirtingo dydžio erdvių hierarchija) keičia santykinio masto kategorija, kai mastas tampa labiau teorine, o ne metodologine problema (Pa-

asi, 2004, p. 538). Tai reiškia, kad mastas tampa santykinė, socialiai sukurta ir diskursyvia samprata, kuri glaudžiai susijusi su regionu. R. Howitto (1998³; 2002⁴; 2003) teigimu, šiandien mastas atlieka trilypį vaidmenį: tai yra zoninė koncepcija (kaip dydis, t. y. mastelis), hierarchinė koncepcija (kaip lygmuo), aplinkybinė koncepcija (kaip santykis). Pastaroji prasmė mastui leidžia tapti nebe fiksuota kategorija, o procesu, sąveikos, anot A. Paasi (2004, p. 538), rezultatu. Šiame darbe mastas pirmiausiai suvokiamas kaip hierarchinė, į lygmenį nukreipta koncepcija, suponuojanti globalinių pokyčių nulemtą regionų procesualumą.

Atsižvelgiant į mastą ir erdvinius kriterijus regionus galima suskirstyti į mikro-, mezo- ir makro- (Baubinas, 1997; Dicken, 2003; Kavaliauskas, 2001; Степанов, 2000) ar net megalygmens (Hingel, 1995). Mikrolygmuo apimtų subnacionalinius-teritorinius vienetus ar jų grupes valstybėje. Prie mikroregionų galima priskirti ir kelių valstybių ribas peržengiantį pasienio regionų bendradarbiavimą, žinomą euroregionų vardu. Mezolygmuo tradiciškai apimtų kelių valstybių teritorinį junginį (pvz., Baltijos jūros regionas). Tačiau naujų teritorinių procesų kontekste prie mezolygmens galima priskirti dar vieną nacionalinių valstybių ribas peržengiantį teritorinį darinį, kai skirtingų valstybių teritoriniai vienetai kooperuojasi, priešindamiesi niveliuojančiam ekonominės globalizacijos poveikiui (pvz., „keturių variklių“ regionas Europoje) (Blij, 2002; Scott, 2001; Terlouw, 2001). Makrolygmuo apimtų itin didelius, kartais net žemynų teritorinius darinius (pvz., Šiaurės Amerika, Pietryčių Azija). Iš esmės masto lygmuo priklauso nuo teritorinių-erdvinių požymių ir atliekamo tyrimo konteksto.

2. Regiono samprata ekonomikoje. Regioninė ekonomika

Ekonominiuose tyrimuose regionai suprantami kaip naudojant vidinius ir išorinius ekonominius išteklius susidarius „ūkinės specializacijos plotas“ (Kosiedowski, 2001, s. 18). Tai socialinės-ekonominės erdvės visuma, kurią apibūdina visų nuosavybės formų gamybos struktūra, gyventojų darbo vietų koncentracija bei valdymo institucijos (Бильчак и др., 1998). Regioninėje ekonomikoje regionas traktuojamas labai neapibrėžtai, dažniausiai kaip nacionalinės ekonomikos geografinis subvienetas (Armstrong, Taylor, 2004, p. 1–2). Šiuo atveju regionai gali apimti administracinės ar politinės jurisdikcijos sritis, kurių ribos gali varijuoti nuo tokių santykinai didelių plotų kaip pati valstybė iki tokių santykinai mažų plotų kaip vietos valdžia.

Galima išskirti tokias populiariausias regiono sampratas ekonominiuose tyrimuose:

- *centrinis regionas* – tai J. Friedmanno pasiūlytas terminas, skirtas apibūdinti koncentruotas metropolines ekonomikas, kurias sudaro vienas ar

keli miestai, sukuriantys palankią erdvę naujovėms ir ekonominiam augimui (Goodal, 1987, p. 97);

- *nykstantis regionas* – tai regionas, kuriam būdingas visiškai ekonominis nuosmukis, pasireiškiantis gamybos įmonių ar įstaigų uždarymu, kapitalo pasitraukimu ir darbo jėgos emigravimu (Goodal, 1987, p. 114);
- *depresinis regionas* – tai kažkada aukštą pramoninio išsivystymo lygį pasiekęs regionas šiuo metu, lyginant su kitais regionais, patiriantis ekonominį sąstingį (Goodal, 1987, p. 120);
- *neišsivystęs regionas* – tai regionas, kuriame natūralieji išteklių dar nepanaudoti, pramoninė veikla yra minimali ar visiškai neišplėta, labai žemas regiono gyventojų gyvenimo lygis ir labai mažos pajamos (Goodal, 1987, p. 485).

Taigi dažniausiai regioninėje ekonomikoje regionas yra lokali bendruomenė (Dicken, 2003, p. 75), subnacionalinis teritorinis vienetas (Степанов, 2000, c. 10), kurio ribos nebūtinai turi sutapti su administracinių-politinių teritorinių vienetų ribomis (Armstrong, Taylor, 2004, p. 2). Vis dėlto negalima paneigti ir didesnių regioninių darinių minėjimo ekonominiuose tyrimuose.

Valstybės, nepaisant mažėjančio jų vaidmens reguliuojant pasaulio ekonominius santykius, vis dar išlieka vienos pagrindinių pasaulinių ekonominių santykių dalyvių. Bent jau dėl to, kad dauguma statistinių ekonominių duomenų pateikiama būtent nacionalinių-teritorinių valstybių pagrindu. Tačiau pasikeitė pačių ekonominių santykių tarp valstybių principai ir sandara. Iki Antrojo pasaulinio karo ekonominiams valstybių santykiams būdingas centro ir periferijos principas, kolonijinė sandara, po Antrojo pasaulinio karo pagrindiniai ekonominiai srautai pradeda telktis keliuose pasaulio dalyse (Dicken, 2003; Соколов, 2001). Kuriasi naujas pasaulio geoekonominis žemėlapis (Dicken, 2003, p. 33). Pagrindinių ekonominių srautų tarifinių ir netarifinių barjerų tarp kaimyninių valstybių laipsniškas mažinimas bei panaikinimas leido atsirasti ekonominiams susivienijimams, kurie gali praeiti į politinius (net jei šie ekonominiai susivienijimai net ir netaps politinėmis institucijomis, jie vis dėlto bus svarbūs ir įtakingi pasaulinių politinių procesų dalyviai). Šitie ekonominiai susivienijimai, apimantys geografiškai artimas valstybes, sudarė naujų makroregioninių (ar net megaregioninių) darinių pagrindą (Dicken, 2003, p. 73; Wilding, 1997, p. 411). Atsižvelgiant į šių darinių prigimtį jų nebūtų galima vadinti regionais, tačiau geografinis išsidėstymas ir ekonominis savitumas sudarė beprecedentes prielaidas globalinių procesų pasaulyje išskirti tris pagrindinius ekonominius makroregionus: Šiaurės Amerika (NAFTA), Europa (ES), Rytų ir Pietryčių Azija (ASEAN ir AFTA). Dar prieš dvidešimt metų K. Ohmae⁵ [vienas ryškiausių hiperglobalizmo atstovų (Held ir kt., 2002)] tokias makrolygmens tendencijas apibūdino kaip pasaulinės/globalinės triados susidarymą. Ekonominiai srautai

³ Howitt, R. (1998) Scale as relation: musical metaphors of geographical scale. *Area*, vol. 30, p. 49–58 (žr. Paasi, 2004, p. 538).

⁴ Howitt, R. (2002). Scale and the Other: Levinas and geography. *Geoforum* 33: 299–313 (žr. Paasi, 2004, p. 538).

⁵ Ohmae, K. (1985). *Triad Power: the coming shape of global competition*. New York: Free Press (žr. Dicken, 2003, p. 73).

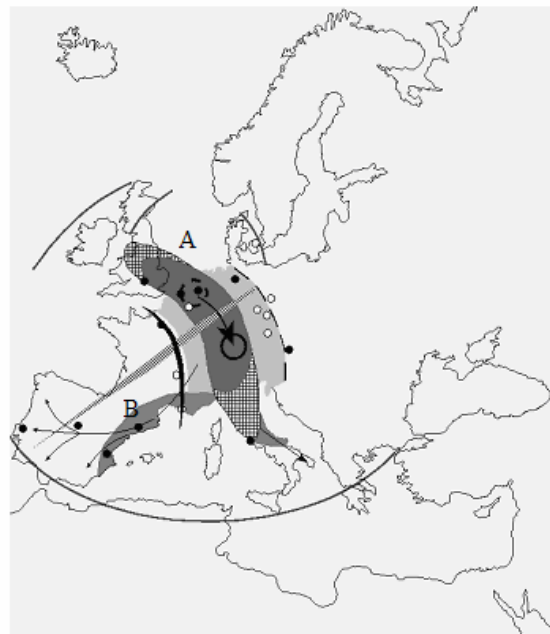
(prekybiniai ir finansiniai, dažniausiai naudojami nustatant makroregionus) išaugo ne tik valstybių regioninių susivienijimų viduje, bet ir tarp regionų. Stambiausiu ir labiausiai institucionalizuotu bloku išlieka ES, tačiau NAFTA modelis yra patrauklesnis valstybėms, siekiančioms ne tokio institucionalizuoto bendradarbiavimo.

Minima pasaulinė triada taikant tradicinius ekonominės nelygybės matavimo būdus būtų priskirta išsivysčiusiam Šiaurės centrui, likusios šalys – neišsivysčiusiai Pietų periferijai. Ekonominiuose santykiuose vyraujant tradiciniam centro ir periferijos principui, pasaulį paka-ko grupuoti į (nors tendencija persmelkdavo ir kitas gyvenimo sritis) išsivysčiusias ir ekonomiškai neišsivysčiusias valstybes, į Šiaurę ir Pietus. Šiandien, kai centras ir periferija atsieti nuo konkrečios valstybės teritorijos, o dispersinis „galios centrų tinklas“ sukuria dispersinį centro ir periferijos tinklą, prireikė naujų pasaulio valstybių grupavimo būdų. Esant tokiai globaliai įvairovei, kai tradicinį geografinį centro ir periferijos pasidalijimą išstumia socialinis pasaulio ekonomikos pasidalijimas (Held ir kt., 2002, p. 32), dar aktualesnis (ir painesnis) tampa naujas pasaulio valstybių klasifikavimas (regionavimas) pagal jų ekonominio išsivystymo lygį. Naudodama įvairius ekonominius rodiklius (BVP, darbo našumas, skaičiuojamas atsižvelgiant į galutinės produkcijos vertę vienam užimtajam šalies ūkyje, įskaitant ir aptarnavimo sritį, ekonomikos konkurencingumas ir investicijų rizikos laipsnis, ūkio sandara, ekonomikos atvirumas, gyventojų metinės pajamos ir t. t.), derindama juos su kitais socialiniais rodikliais, Jungtinių Tautų Organizacija (JTO) ir Pasaulio Bankas (PB) išskiria tokius pasaulio makroregionus: (1) Ekonominio Bendradarbiavimo ir Plėtros Organizacijos (EBPO/OECD) šalys narės, (2) Rytų ir Vidurio Europos (RVE), Nepriklausomų Valstybių Sandraugos (NVS) šalys, (3) besivystančios šalys. Toks skaidymas tradiciškai sietinas su Šaltuoju karu bei prancūzų demografu A. Sauvy, kuris 1952 m. vienas pirmųjų pateikė „trijų pasaulių“ klasifikaciją. Nepaisant politinių implikacijų „trečiuoju pasauliu“ pavadinti visos priekarių blokų neprisijungusias šalis, šis terminas greitai pritapo visoms mažų pajamų ir silpno ekonominio išsivystymo valstybėms. Pasibaigus Šaltajam karui trilypis pasaulio padalijimas išlieka, tačiau siekiant dar didesnio tikslumo ir geografinio pagrįstumo, minėtuose makroregionuose tikslinga išskirti mezolygmens regionus. Gerai ekonomiškai išsivysčiusiam pasauliui priskiriamos EBPO/OECD šalys narės (išskyrus Čekiją, Vengriją, Lenkiją, Turkiją, Meksiką ir Pietų Korėją) dar yra skirstomos į Šiaurės Ameriką, Vakarų Europą, PAR, Australiją ir pan. Antrajai, pereinamosios ekonomikos, valstybių grupei priskiriamas buvusio „antrojo pasaulio“ branduolys sudaro du ryškius mezoregionus – RVE (taip pat Čekija, Lenkija ir Vengrija) ir NVS. Trečioji, besivystančių valstybių grupė skirstoma į tokius mezoregionus kaip Lotynų Amerika ir Karibai (taip pat Meksika), Rytų Azija ir Pacifikas (taip pat Pietų Korėja), Artimieji Rytai ir Šiaurės Afrika (taip pat Turkija), Pietų Azija, pietinė Afrika. Tai bendra besivystančių šalių mezoregionavimo tendencija, vyraujanti JTO ir PB.

Ekonomikoje išskiriami ir kiti mezolygmens regionai. Tai valstybių ribas peržengiantys ekonominiai klasteriai ar ekonominiai koridoriai (Dicken, 2003, p. 75). Mezolygmens regioninių darinių išskyrimas siejamas su ekonominio augimo centrais ir jų kuriamomis aglomeracijomis. Ypač ryškus tokių ašių kūrimasis Europoje (žr. pav.), nors jau išibėgėja ir kitose pasaulio dalyse (ypač minėtoje triadoje).

Paveiksle pateikiama viena populiariausių „ekonominių koridorių“ schemų, pagrįsta funkcinė urbanizuotų vietovių specializacija. Prancūzų tyrėjų grupė, dirbanti Prancūzijos agentūrai DATAR, kuriai vadovauja R. Brunet, devintojo dešimtmečio pabaigoje nustatė naują Europos raidos centrą, kuris pavadintas „mėlynuoju bananu“ (žr. pav. A). Naujasis raidos arealas pakeitė senuosius pramoninio laikotarpio Europos centrus ir periferijas. Remiantis minėtų autorių tyrimais, naujasis centras užima teritoriją (koridorių) nuo Milano metropolio iki Londono per Rūrą ir Frankfurtą prie Maino.

Tokios zonos išskyrimas sukėlė nemažai diskusijų, todėl centro (koridoriaus) teritorija buvo modifikuota išskiriant plėtros ašį nuo Mančesterio iki Genujos (žr. pav. A). Ši ašis gali būti suvokiama kaip Europos šerdis, kur yra didžiausia Europos gyventojų koncentracija. Be „mėlynojo banano“, dar išskiriamas labiau į „saulėtąją juostą“ (*sun-belt*) nukreiptas „geltonasis/žalasis bananas“ (žr. pav. B), išskirtas dėl sparčios ekonominės ir pramoninės ekspansijos į Pietų Europą antrojoje XX a. pusėje ir apimantis teritoriją nuo pramoninių Šiaurės Italijos zonų į vakarus per Marselį, įtraukiant Ronos koridorių bei sparčiai besivystančius rytinės Iberijos miestus, Barseloną ir Valensiją.

Ekonominės plėtros ašys Europoje, remiantis R. Brunet (1991)

Šaltinis: *Source: SPESP, 2000.*

Kaip atsakas į šias Vakarų Europos idėjas pradėjo kurtis naujos ekonominės zonos: „vynuogių Europa“, „augimo bulvė zona“ [*growth potatoe*] (abipus Baltijos jūros), „augimo bumerangas“ (apimantis RVE sostines Praha, Varšuvą ir Budapeštą) (Jauhiainen, 2000) ir kt.

Taigi ekonomikos mokslai regioną (jo suvokimą) pasirenka kaip tyrimų objektą, pažinimo dalyką ir veiksmų priemonę. „Ekonomikoje regionų teorija atlieka tris pagrindines funkcijas:

- tiriamąją: padeda metodologinius ir metodinius pagrindus ekonominiams regionų tyrimams ir studijoms;
- pažintinę: abstrahuoja realybę;
- taikomąją: padeda kurti prielaidas ir išvadas regioninėje politikoje“ (Kosiedowski, 2001, s. 18).

Regioninę ekonomiką sunku atsieti nuo ekonominės geografijos (Степанов, 2000, c. 9). Šiandienos mokslinėje literatūroje regioninė ekonomika dažniausiai suvokiama kaip savarankiškas ekonomikos dalykas, glaudžiai susijęs su ekonomine geografija, tačiau skirtingai nuo pastarosios, užsiimančios fundamentaliais teoriniais klausimais, nukreiptas į taikomuosius, praktinius tyrimų rezultatus (Степанов, 2000, c. 10). „Tiriamos tokios [regioninės ekonomikos] problemos kaip:

- valstybės regioninė politika;
- ekonominės ir socialinės plėtros regioninių programų rengimas ir įgyvendinimas;
- regionų specializacijos efektyvumas ir kompleksinė plėtra;
- ekonominis rajonavimas;
- rajonų planavimas, kiti klausimai“ (Степанов, 2000, c. 11).

3. Regiono samprata politikoje. Regioninė politika

Kaip valstybės/nacionalinės ekonominės politikos dalis dažniausiai (nors ir ne visada) minima regioninė politika (Armstrong, Taylor, 2004; Dicken, 2003; Степанов, 2000). Tai reiškia, kad regioninės politikos regiono sampratos turinys atitinka regioninėje ekonomikoje taikomą regiono, kaip valstybės vidaus teritorinio vieneto (mikrolygmens), supratimą. Regiono samprata ir regioninės politikos apibūdinimai yra panašūs. Teigiama, kad regioninė politika yra:

- nacionalinės vyriausybės politika veikiant pagrindinių ekonominių išteklių paskirstymą nacionalinėje erdvėje ar jos dalyje (Goodal, 1987, p. 401);
- valstybių vyriausybių siekis likviduoti tarp regionų egzistuojantį ekonominės plėtros, socialinių, ekologinių ir kitų sąlygų disbalansą, pritraukiant investicijas į menkiau išsivysčiusias šalies dalis (Скиннер и др., 1999, c. 335);
- suprantama kaip teritoriškai ir taksonomiškai diferencijuotas šalies socialinės-ekonominės-ekologinės raidos ir krašto tvarkymo reguliavimas, siekiant visapusiškai išnaudoti vietos sąlygų ypatumus, išlyginti gyvenimo kokybės regionines disproporcijas (Kavaliauskas, 2000, p. 42);

- šalies plėtros, finansinių, informacinių, intelektinių, ekologinių ir kitų išteklių regioninis planavimas, prioritetų nustatymas, turint tikslą plėtoti visas šalies teritorijas ir jas integruoti į bendrą šalies bei tarptautinio ūkio sistemą (Vaitekūnas, 2001).

Kadangi yra valstybės ekonominės politikos dalis (Степанов, 2000, c. 15), regioninė politika sprendžia valstybės regionų (subnacionalinių teritorinių vienetų) netolygaus ekonominio išsivystymo problemas (ypač ekonominio užimtumo ir pajamų) (Armstrong, Taylor, 2004, p. 203; Copus, 2001, p. 539). Šaliai išgyvenant ekonominės stagnacijos ar smukimo laikotarpį, pirmenybė teikiama ekonomikos augimui, o pasiekus tam tikrą lygį, vis labiau akcentuojamas socialinis regioninės politikos dėmuo, t. y. gyvenimo sąlygų (lygio) šalyje suvienodinimas.

Pagrindiniai Lietuvos Respublikos teisiniai aktai regioninę politiką įvardija kaip:

- valstybės įgyvendinamą regionų atžvilgiu diferencijuotą veiklą, kuria siekiama suderinti visų šalies regionų socialinės-ekonominės plėtros sąlygas; regioninė politika yra neatskiriama sudedamoji ūkio šakose ir socialinėje srityje vykdomos valstybės politikos dalis, kuri yra koordinuojamojo pobūdžio (LR Vyriausybė, 1998);
- teisiškai ir hierarchiškai diferencijuotą šalies socialinės, ekonominės ir ekologinės raidos bei krašto tvarkymo reguliavimą siekiant visapusiškai išnaudoti vietos sąlygų ypatumus, išsaugoti regionų savitumą ir sušvelninti gyvenimo kokybės regionines disproporcijas (LR Seimas, 2002a);
- valstybės institucijų ir kitų subjektų tikslingą veiklą, kuria daromas diferencijuotas poveikis valstybės regionų socialinei ir ekonominei plėtrai, siekiant mažinti regionų socialinius ir ekonominius skirtumus bei išsivystymo netolygumus pačiuose regionuose, skatinti visoje valstybės teritorijoje tolygią ir tvarią plėtrą (LR Seimas, 2002b).

Minimuose teisės aktuose regionai suprantami kaip subnacionaliniai valstybės teritorijos vienetai, tačiau regiono samprata buvo nuolat tikslinama, pateikiant tik visuotinai žinomus postulatus ir nesukonkretinant, kokiais kriterijais remiantis kuriami Lietuvos regionai. Iki šiol neapsispręsta, ar juridiskai įteisinti tiek konkrečius regionų kūrimo kriterijus, tiek pačių regionų ribas, leidžiant įvairovę nuo apskričių iki atskirų savivaldybių ar apskričių junginių laisvę.

Apskritai regionų skirtumai yra gana problemiškas dalykas, jie svarbūs, nes stabdo tokių nacionalinės ekonominės politikos tikslų įgyvendinimą, kaip vienodų įsidarbinimo galimybių suteikimas, pakankamo augimo lygio pasiekimas, tolygesnis pajamų ir turto pasiskirstymas ir pan. Dėl to prioritetiniu regioninės politikos uždaviniu tampa nacionalinės ekonominės politikos tikslų įgyvendinimas, o regioninę politiką galima traktuoti kaip ekonominės politikos dalį (Armstrong, Taylor, 2004, p. 203). Daugelyje darbų ES vykdoma regioninė politika vertinama ir suprantama būtent taip, nes

regionais laikomi subnacionaliniai teritoriniai vienetai, o pagrindinė veikla yra skirta regionų ekonominiams netolygumams išlyginti⁶.

Tiesa, visai pagrįstai kyla klausimas, koks pačių regionų vaidmuo regioninėje politikoje. Ar nereikėtų jos vadinti regionų politika? Manome, kad nepaisant to, jog angliškai kalbančiame pasaulyje šis terminas (*regional policy*) apima platų reikšminį kontekstą, Lietuvoje regioninę politiką reikėtų skirti nuo regionų politikos. Abu terminai skiriasi vienu svarbiu aspektu, t. y. klausimu, kas atsakingas už šios politikos vykdymą (sprendimų priėmimą)? Jei galia yra valstybės (t. y. centrinės vyriausybės) rankose (taip yra beveik visose unitarinėse valstybėse), tada kalbame apie regioninę politiką. Jei atsakomybės svertai perduoti patiems regionams (taip dažniausiai būna federacinėse ir konfederacinėse valstybėse), tai kalbame apie regionų politiką. Globaliniai pokyčiai vis daugiau galimybių atveria regionų politikai. Vis dėlto, jei teritorinių-socialinių skirtumų mažinimas vykdomas kaip ekonominės politikos sudėtinė dalis, tikslinga kalbėti apie regioninę politiką.

Regiono samprata plačiai taikoma ir vadinamojoje „didžiojoje politikoje“. Šiuo atveju regioninė politika tapatinama ne su ekonominiiais netolygumais, o su didesnėmis demokratijos sklaidos užtikrinimo galimybėmis, pilietine visuomene. Regionai iškyla kaip svarbūs teritoriniai vienetai, deleguojant centrinės valdžios galias, decentralizuojant ir dekoncentruojant. Regiono samprata papildoma valdymo turiniu, o regionai tampa svarbiomis (mikrolygmens) administracinėmis kategorijomis.

Tradicškai tokių administracinių regionų atsiradimas sietinas su valstybių teritorijos politine organizacija, kuri aiškiai išreiškta federacinėse valstybėse. Tačiau atirandant naujoms viešosios politikos tendencijoms, vis aktyviau persiorientuojant nuo viešojo valdymo (*public government*) prie viešosios valdžios (*public governance*), kinta ir administracinių regionų suvokimas. XIX–XX a. teritorijos politinė organizacija tarnavo išimtinai valstybės interesams. Pastebėta, kad vietinis lygmuo negali užtikrinti tam tikrų funkcijų vykdymo: strateginio planavimo, transporto ir regioninės ekonomikos plėtros, todėl prireikė tarpinių koordinavimo lygmenų (John, 2001, p. 111). Jais, įgyvendinant vadinamąją „iš viršaus į apačią“ (*top-down*) strategiją, ir tapo regionai, tradiciškai suvokiami kaip administracinės, tarpinės tarp nacionalinio ir vietinio lygmens kategorijos. Vis dėlto, kaip minėta, administracinių regionų suvokimas keičiasi.

Pirmiausiai, siekiant visapusiškai garantuoti pilietines ir politines teises, politikoje vartojamas *regiono* terminas dažnai papildomas multikultūrinių elementų. Kai valstybėje kompaktiškai išsidėsto daugiau nei viena etninė, lingvistinė ar religinė grupė, jų gyvenamas arealas taip pat vadinamas regionu. Jos gali turėti (arba neturėti, nors dažniausiai turi) administracinę ir politinę jurisdikciją, tačiau bet kuriuo atveju jų atžvilgiu bus taikoma konkreiti (regioninė) politika. Tokia tyrimų strategija suponuoja mikrolygmens tyrimų mastą. Vis dėlto minimos etninės grupės gali patekti ir į sociologijos bei

etnografijos tyrimų erdvę, kur jų nevaržo subnacionalinio ribotumo problemos. Šiuo atveju tyrimų mastas gali peržengti dviejų ir daugiau teritorinių valstybių ribas, kuriant didesnio masto – mezo/makrolygmens – regionus. Tokie kultūriniai regionai buvo svarbūs kuriantis modernioms teritorinėms valstybėms, o šiandien jie tampa svarbia politine jėga, viena pagrindinių teritorinių valstybių irimo priežasčių ir atskleidžia naujos, jau „iš apačios į viršų“ (*bottom-up*) strategijos atsiradimą regioniniuose procesuose.

Kita kaitos priežastis slypi globaliniuose pokyčiuose. Sparčiai plintant globalizacijai gali pasireikšti įvairūs subnacionaliniai subjektai. Norėdami išgyventi itin didelės konkurencijos sąlygomis minimi subnacionaliniai subjektai pradėjo kooperuotis ir kurti įvairaus lygmens institucijas, kurios neatitinka jau minėto tradicinio regiono suvokimo. Dėl to viešosios politikos terminologijoje tokiems vidurinio lygmens dariniams pavadinti siūlytas naujas terminas – *meso* (John⁷, 2001, p. 111). Jis neprigijo, naujaisi kooperavimosi, bendradarbiavimo procesai ir toliau vadinami regioniniais, o teritoriniai vienetai, kur vyksta minimi procesai, – regionais (tradicškai valstybėje būdavo tik vienas regioninis lygmuo, o dabar jų gali būti daug ir įvairių).

Regiono samprata plačiai taikoma ir tarptautinėje, ne tik vidaus, politikoje. Neabejotina, kad skiriasi taikymo dydis. Dažniausiai tarptautinėje politikoje (tarptautiniuose santykiuose) regionas reiškia, kad egzistuoja santykių sistema tarp grupės valstybių, kurioms likimas lėmė būti geografiškai arti viena kitos (Buzan, 1997, p. 247). „Politinis regionalizmas – geografiškai apibrėžta artimų nacionalinių valstybių grupė, kuriai būdingi tam tikri bendri bruožai, tas pats integracijos lygis ir bendradarbiavimas, sukūrus formalią daugiašalę struktūrą, yra institucionalizuotas“ (Held ir kt., 2002, p. 97). P. J. Tayloro ir C. Flinto teigimu (2000, p. 146), dažnai politinio regiono samprata reiškia pasaulio politinį žemėlapi sudarančias suverenas teritorines valstybes. Tarptautinių santykių teorijoje sukurta įvairių geopolitinių regionų koncepcijų, kur regionas apima santykinai nedidelius teritorinius plotus (pvz., Balkanai) arba tokius didelius ir politiškai poliarizuotus plotus kaip Europa (Brzezinski, 1998; Buzan, 1997; Cohen, 2003; Held ir kt., 2002; Huntington, 1994; Бжезинский, 1998). Galima sutikti su B. Buzanu, kad politikoje „naudojama supopuliarinta regiono samprata, nes labai dažnai sutinkame tik miglotus samprotavimus apie regioninę galios ir subsistemų pusiausvyrą arba nuogą spaudos informaciją, vartojančią regiono sąvoką aprašyti bet kokias vietas, kurioje vyksta naujienų pranešimų verti politiniai neramumai“ (Buzan, 1997, p. 240).

4. Regiono samprata geografiijoje. Naujoji regioninė geografija

Vis dėlto didžiausia regionų įvairovė tikriausiai yra geografiijoje⁸. Atsižvelgiant į tyrimų specifiką, regionu

⁶ Galima supranacionalinio subjekto tiesioginė sąveika su subnacionaliniais objektais.

⁷ *Meso* termino autorystė tikriausiai priklauso L. Sharpe (1993).

⁸ Šiame darbe geografija suprantama kaip socialinė (visuomeninė) geografija.

gali būti apibrėžiamas toks plotas kaip Šiaurės Amerika ar Europa (dar vadinami geografinėmis sritimis [Blij, 2002]) – tai būtų makro- (ar net mega-) lygmuo, ir visiškai nedidelis mezo- ar mikrolygmens teritorinis vietas, kaip, pvz., Ignalinos AE regionas.

Regionai nuo seniausių laikų buvo pagrindinis geografų tyrinėjimų objektas, keitėsi tik šių tyrimų pobūdis ir eiga. A. Paasi (2000, p. 3) teisingai pastebi, kad geografijoje labai nepaisoma *kartōs* kategorijos. O juk būtent regionas ir regioninė geografija „skirtingoms kartoms reiškia skirtingus dalykus“. Tie, kurie studijavo iki II pasaulinio karo, A. Paasi teigimu, pačią geografiją dažniausiai suvokė kaip aprašomąją regioninę geografiją. Tie, kurių mokslinė branda susijusi su pozityvizmo vyravimo laikotarpiu (t. y. po II pasaulinio karo), regioninę geografiją vertino kaip naivų, empiricistinį, aprašomąjį dalyką, o regionas tarnavo kaip duomenų grupavimo priemonė. Pozityvizmo kritikos kontekste pradėjus rasti humanistinei, radikaliajai ar kritinei geografijai, išgalėjo įvairūs nauji požiūriai į regionus ir regioninę geografiją, kuriems prigijo *naujosios regioninės geografijos* pavadinimas. „Radikaliesiems geografams (juo tapo ir buvęs pozityvistas D. Harvey – aut. past.) regionų mokslo propaguoti pusiausvyros ir optimizavimo būdai neatitiko socialinio konflikto ir neteisybės problemų, kurias jie manė esant būdingas kapitalizmui. Humanistinės geografijos atstovams racionalus regionų mokslo propaguotas subjektas buvo tik blyškus jautrios ir emociškai sudėtingos žmogaus natūros atspindys“ (Johnston et al., 2000).

Taigi galima išskirti tris pagrindinius regiono sampratos geografijoje ir pačios regioninės geografijos kaitos etapus.

Pirmiausiai regiono, kaip svarbaus geografinių tyrimų aspekto, suvokimas susijęs su pačių geografinių tyrimų atsiradimo pradžia – su geografinių atradimų kelionėmis. Būtent su šia praeitimi siejama reikmė nustatyti ir aprašyti konkretų žemės paviršiaus regioną. Geografijai, kaip mokslo dalykui, atsirasti XIX a. įtakos turėjo biologija ir darvinizmas, dėl to geografijoje suklestėjo gamtinis determinizmas. Tai ir lėmė, kad pagrindinė ankstyvosios (tradicinės) regioninės geografijos užduotis buvo aprašyti žmogaus veiklos įvairovę, susieti ją su gamtos veiksniais ir sudaryti šitos įvairovės žemėlapius. Taip atsirado tokių autorių kaip F. Ratzel, E. Semple (1911), J. Herbertson (1916) darbai apie regioninę tipologiją (kaip gamtos veiksniai nulemia žmonių pasiskirstymą pasaulyje, taigi ir skirtingus regionų tipus).

Geografijos institucionalizavimo pradžia Vokietijos universitetuose lėmė Vokietijos atstovų dominavimą formuojant geografinę mintį amžių sandūroje. Būtent vokiškajai geografijai atstovaujantys autoriai išplėtojo vieną įtakingiausių geografijos objekto, tikslo ir metodų epistemologinę analizę (Wood, 2002). Remdamiesi neokantiškuoju argumentavimu, A. Hettner (1927) ir V. Kraft (1929) padalijo dalyką į „generalinę/bendrąją“, t. y. sisteminę, geografiją (kaip nomotetinį mokslą) ir regioninę geografiją (*Länderkunde* – kaip ideografinį mokslą). Jie teigė, kad regionų tyrimas yra pirminis ge-

ografijos objektas, todėl regioninė geografija yra dalyko šerdis, o atitinkamai sisteminė geografija ir jos šakos – pagalbinis mokslas. Dar daugiau, jų teigimu, regioninė geografija vaidina integruojantį vaidmenį, inkorporuodama gamtinę ir visuomeninę geografiją po vienu epistemologiniu stogu (Wood, 2002). Vokiečių geografinė mintis, ypač A. Hettnerio teiginiai, turėjo didelės įtakos amerikietiškamai (be abejo, Šiaurės Amerikos) geografinei minčiai. A. Hettnerio įtaka jaučiama R. Hartshorne'o (1939) darbuose.

Antrasis etapas prasideda po II pasaulinio karo, kai regioninės geografijos, kaip svarbiausios ir integruojančios, suvokimas pradėtas kritikuoti. Regioninės geografijos propaguotojai apkaltinti nemoksliskumu, nes tik rinko, o ne nagrinėjo faktus, ir akcentavo atskirų erdvių vienetų – regionų – individualumą. Įsitvirtinus nomotetiniam diskursui, kaip pagrindinei metodologinei srovei, regioninės geografijos vaidmuo visiškai sumažėjo (Wood, 2002). Masiškai pradėjus taikyti kiekybinius metodus, aprašomąją statistiką pakeitė analitinė. Anksčiau buvo siekiama aprašyti „unikalias“ vietas, o dabar siekiama atskleisti universalius pasaulį valdančius erdvės dėsnius. Tai, kad geografai pasuko kiekybinių metodų ir erdvinio mokslo keliu, glaudžiai susiję su regioninės tradicijos kritika. Požiūrių atskyrimas iš esmės buvo nulemtas ir skirtingai suvoktos metodologijos, t. y. priešpriešos tarp visaapimančio (arba nomotetinio) sisteminio ir aprašomojo (arba ideografinio) regioninio požiūrių (Cloke et al., 1991, p. 10).

Pozityvizmo išgalėjimas moksliniame diskurse šeštajame–septintajame dešimtmečiuose ir jo kritika aštuntajame–devintajame dešimtmečiuose turėjo didelės įtakos regioninių tyrimų kaitai geografijoje. Išgalėjus loginiam pozityvizmui ir empiricismui, dauguma geografinių regioninių tyrimų įvardinti kaip regionų mokslas. Kaip minėta, Pensilvanijos universitete W. Isard ir W. Alonso sutelkti tyrimai gyvavo beveik tris dešimtmečius. Tačiau devintojo dešimtmečio pradžioje „regioninio mąstymo“ (*thinking regionally*) būdą pakeitė sparčiai pradėjusi populiarėti „mąstymo globaliai“ (*thinking globally*) vizija (Bailly, Gibson, 2004, p. 130). Globalizacijos procesas ir jį lydėjusios dinamiškos, liberalios transformacijos keitė nusistovėjusią regiono ir regioninių tyrimų sampratą, griovė pusiausvyrą. Kita vertus, būtent globalizacijos ekstensyvumas leido atsirasti naujam regiono suvokimui ir vykti regioniniams procesams (regionalizmui). Taigi devintasis dešimtmetis žymi regioninių tyrimų geografijoje atgimimą ir naujos regioninės geografijos atsiradimą.

Trečiąjame etape, kaip minėta, atsiranda įvairių regiono ir regioninės geografijos sampratų. Devintajame dešimtmetyje A. Gilbert (1988) savo ypač išpopuliarėjusiam ir dažnai cituojamame darbe pasiūlė naujasias sampratas suklasifikuoti į tris požiūrių grupes:

(1) Pirmiausiai tai būtų „materialistinis“, arba „politinės ekonomijos“, požiūris, įkvėptas tradicinio dialektinio materializmo marksistinėje geografijoje, kuris regionų susidarymą vertina kaip lokalinį atsaką į kapitalistinius procesus. Šio požiūrio autoriai tiria, koks yra (pasaulinių) kapitalizmo mechanizmų poveikis, kaip darbo

pasidalijimas teritoriškai telkiasi kapitalistinėse visuomenėse. Toks erdvinis kapitalizmo veikimas grindžiamas dviem pagrindinėmis premisomis: 1) paneigiama linijinė sisteminių procesų vyksmo nuostata skirtinguose erdviniuose kontekstuose (regionuose); 2) propaguojamas dialektinis santykis tarp (ekonominės raidos) sisteminės teorijos ir lokaliai/regioniškai savitos raidos trajektorijos. Taigi regionai yra ne šiaip erdviniai taškai, kur vyksta tam tikra raida, bet tai yra savitas socioerdvinis, istoriškai priklausomas (*contingent*) kontekstas, kuris apibrėžia savitus kapitalistinės raidos būdus skirtingoje aplinkoje. A. Gilberto teigimu, regiono prasmė/turinys skiriasi nuo tradicinio supratimo: pirmine regionų kūrimosi prielaida tampa visuomenė, o regioninės geografijos esmė – santykis tarp žmonių, visuomenės ir gamtos. Viena žymiausių šio požiūrio atstovių yra D. Massey (1979).

(2) Humanistinis-fenomenologinis požiūris, tiesiogiai susijęs su pozityvistinės metodologijos, ypač su pozityvistinės *aiškinimo* nuostatos, kritika. Humanistinio požiūrio šalininkai į akademinę diskusiją sugrąžino žmogaus veikimą, akcentavo socialinių veiksmų ir agentų veiklos *supratimą*. Humanistinio požiūrio atstovai ieško kultūrinės regiono prasmės, kurią galima būtų suvokti kaip savito, kultūriškai pagrįsto santykio tarp žmonių ir jų erdvinės aplinkos išraišką. Dėmesys sutelkiamas ties individualiais, jų požiūriu į pasaulį bei prasme, kurią suteikia savo aplinkai. Tie individai nėra pavieniai veikėjai, o bendro kultūrinio identiteto atstovai.

(3) Struktūrinio požiūrio charakteristika, pagrįsta A. Giddenso struktūrų teorija, yra dialektinis regiono, kaip socialinės praktikos išdavos ir kūrėjo, suvokimas. Regionas suvokiamas kaip savita erdvė ir laiko socialinių santykių konsteliacija, kartu ir kaip šių socialinių santykių tarpininkas (mediumas) (Cloke et al., 1991; Lypsgård, 1998; Paasi, 2000).

Daug kas sieja šiuos požiūrius koncepciniame lygmenyje, bet pagrindinė yra *regiono* termino ir tokių pagrindinių epistemologinių dimensijų kaip individas ir istorija suvokimas. Vienas svarbiausių argumentų šioje diskusijoje yra regionui priskiriamas *ontologinis* statusas. Remiantis naujosios regioninės geografijos propaguotojų teiginiais, regionai yra ne tik empiriškai svarbūs kaip atitinkamos analitinės konstrukcijos, bet yra ir žmonijos (visuomenės) istorijos rezultatas, taigi yra ontologinės prigimties. Todėl individai ir istorija atsiduria šios atnaujintos regioninės geografijos centre. Kitas klausimas, dėl kurio sutaria dauguma naujosios regioninės geografijos atstovų, yra prielaida, kad regionai yra pagrindinis visuomenių požymis. Priešingai modernistų įsitikinimams, kad regioniniai skirtumai nunyksta socialinės modernizacijos procese, yra teigiama, kad šie skirtumai išlieka, o erdvinė diferenciacija traktuojama kaip svarbiausias visuomenės elementas (socialiniai santykiai vertinami kaip erdvėje ir laike apibrėžtas fenomenas) (Cloke et al., 1991).

Vienas svarbiausių požymių diskutuojant dėl naujosios regioninės geografijos yra faktas, kad jai būdingi tvirti teoriniai pagrindai, tačiau empiriniai tyrimai dar nepakankamai išplėtoti, o esamiems darbams nebūdinga

bendra metodologinė pozicija, čia daugiau metodologinio pliuralizmo ar voliuntarizmo (Wood, 2002).

Taigi galima teigti, kad net ir geografijoje regiono suvokimas sparčiai keičiasi. Iš esmės regionas yra socialinė kultūrinės, politinės ir ekonominės sąveikos sistema (Agnew, 2000; 2001; Haukkala et al., 1999), socialinė konstrukcija (Paasi, 2000, p. 2).

Išvados

Regiono samprata keitėsi visą dvidešimtąjį amžių. Nepaisant geografinės termino etimologijos, regionas tapo populiariu daugelio mokslų tyrimų objektu ar būdu, kas lėmė didelę regioninių tyrimų įvairovę. Deja, dėl tokio populiarumo pradinė geografinė sąvokos definicija skirtinguose regioniniuose tyrimuose buvo skirtingo turinio. Taip buvo sukurta abstrakti, įvairiems kontekstams pritaikoma regiono samprata.

Straipsnyje nagrinėjama, kaip *regiono* terminas suprantamas trijų mokslo krypčių (ekonomikos, politikos ir socialinės geografijos) socialiniuose regioniniuose tyrimuose, bandyta atskleisti pagrindinius regiono sampratos, jos taikymo konteksto panašumus ir skirtumus. Skirtinguose socialiniuose kontekstuose pritaikyti abstrakčią regiono sampratą leidžia kintantys metodologiniai požiūriai, kurių svarbiausias šiuo atveju yra kintantis požiūris į mastą. Tradiciškai mastas buvo suvokiamas siaurai – zoniškai (dažniausiai kaip *mastelis* – terminas, skirtas įvertinti geografinio objekto dydį), o šiandien jis tampa procesualia, dinamiška samprata. Neįvedus *masto* į regioninį diskursą, iki minimumo sumažėtų galimybės derinti skirtinguose socialiniuose kontekstuose atliekamus regioninius tyrimus.

Tyrimo metu paaiškėjo, kad ekonomikoje *regiono* terminas vartojamas ir suprantamas gana laisvai, jis taikomas įvairiems teritoriniams vienetams. Išsiskiria tuo, kad tokie regionai neturi griežtai apibrėžtų ribų, dažnai jos net persipina. Konkretesnė regiono samprata taikoma regioninėje ekonomikoje, kur jis dažniausiai suvokiamas kaip subnacionalinis teritorinis vienetas.

Skiriasi regiono sampratos, taikomos vidaus (viešojoje) ir tarptautinėje politikoje. Vidaus politikoje regionai dažniausiai suvokiami kaip griežtai apibrėžti subnacionaliniai (juridiniai) teritoriniai vienetai, kuriems taikoma regioninė politika yra valstybės ekonominės politikos dalis, todėl vidaus politikoje atliekami regioniniai tyrimai turi daug bendro su regionine ekonomika. Tenka pastebėti, kad ES regioninė politika taip pat dažniausiai suvokiama kaip vidaus/viešosios politikos dalis. Tuo tarpu tarptautinėje politikoje (ir geopolitikoje) regiono samprata taikoma labai laisvai – aprašyti kiekvienai vietovei, kurioje vyksta naujų pranešimų verti politiniai neramumai.

Geografiniai-regioniniai tyrimai persipina su kitu mokslo sričių regioniniais tyrimais (regioninė ekonomika su ekonomine geografija, regioniniai tyrimai politikoje su politine geografija, geopolitika ir pan.) dėl geografinės regiono etimologijos. Tačiau socialinėje geografijoje vyksta bene sparčiausia regiono suvokimo kaita, nulėmusi net naujosios regioninės geografijos atsiradimą. XX amžiaus pradžioje regionai buvo siejami su

statiškomis ir griežtai apibrėžtomis teritorijomis, o regioninė geografija traktuojama kaip ideografinis (aprašomasis) mokslas. Amžiaus viduryje, išgalėjęs pozityvizmui, regioninės geografijos vaidmuo sumažėjo iki minimumo, o regionai buvo svarbūs tik dėl statistinės analizės. Situacija pradėjo keistis devintajame dešimtmetyje, kai pozityvizmo kritikos kontekste geografiniuose tyrimuose pradėjo rasti naujų metodologinių srovių. Jų dėka regioniniams tyrimams geografijoje vėl gražinta prestižinė vieta, o dėl metodologinės įvairovės gausos šios srovės įgavo bendrinį naujosios regioninės geografijos pavadinimą. Naujojoje regioninėje geografijoje pirmine regionų formavimosi prielaida tampa visuomenė, o regioninės geografijos esmė – santykis tarp žmonių, visuomenės ir gamtos, nes regionai suvokiami kaip savito, kultūriškai pagrįsto santykio tarp žmonių ir jų erdvinės aplinkos išraiška. Taigi galima teigti, kad net ir geografijoje regiono suvokimas sparčiai keičiasi. Iš esmės regionas yra kultūrinės, politinės ir ekonominės sąveikos socialinė sistema, socialinė konstrukcija.

Gauta 2005 03 14

Pasirašyta spaudai 2005 10 05

Spausdinti rekomendavo: doc. dr. K. Šerpetis,
prof. S. Vaitekūnas

Literatūra

- Agnew, J. (2000). From the political economy of regions to regional political economy. *Progress in Human Geography*, vol. 24, issue 1, p.101–110.
- Agnew, J. (2001). Regions in revolt. *Progress in Human Geography*, vol. 25, issue 1, p.103–110.
- Amin, A. (2004). Regions unbound: towards a new politics of place. *Geografiska Annaler B 86(1)*: 33–44.
- Anderson, J. (1996). The shifting stage of politics: new medieval and postmodern territorialities? *Environment and Space 14*: 133–153.
- Armstrong, H., Taylor, J. (2004). *Regional economics and policy* (3rd ed.). Oxford: Blackwell.
- Bailly, A., Gibson, L. J. (2004). Regional science: directions for the future. *Papers in Regional Science 83*: 127–138.
- Baubinas, R. (1997). Politinė geografinė Baltijos šalių padėtis ir jos perspektyva. *Geografijos metraštis 30*: 5–25.
- Blij, H. (2002). *Geography: realms, regions and concepts*. New York: Wiley and Sons.
- Britannica enciklopedija. (2002). <<http://www.britannica.com/eb/article?eu=64661>>
- Buzan, B. (1997). *Žmonės, valstybės ir baimė: tarptautinio saugumo studijos po Antrojo pasaulinio karo*. Vilnius: Eugrimas.
- Cloke, P., Philo, Ch., Sadler, D. (1991). *Approaching Human Geography: an introduction to contemporary theoretical debates*. London: Paul Chapman.
- Cohen, S. B. (2002). Geopolitics. *International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences*. <<http://www.sciencedirect.com>>
- Copus, K. A. (2001). From core-periphery to polycentric development: concepts of spatial and aspatial peripherality. *European Planning Studies*, vol. 9, no. 4, p. 539–552.
- Dicken, P. (2003). *Global shift: re-shaping the global economic map in the 21st century* (4th ed.). London: Sage.
- Entrikin, J. N. (1997). Place and region 3. *Progress in Human Geography*, vol. 21, issue 2, p. 263–268.
- Gilbert, A. (1988). The new regional geography in English and French-speaking countries. *Progress in Human Geography 12*: 208–228.
- Goodal, B. (1987). *Dictionary of human geography*. Penguin Books.
- Hagen, J. (2003). Redrawing the imagined map of Europe: the rise and fall of the “center”. *Political Geography*, vol. 22, issue 5, June, p. 489–517.
- Haggett, P. (2001). *Geography: a global synthesis*. Essex: Pearsons.
- Hannerza, U. (2002). Center-periphery relationships. *International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences*. <<http://www.sciencedirect.com>>
- Hartshorne, R. (1939). The Character of Regional Geography. *The Nature of Geography: A Critical Survey of Current Thought in the Light of the Past*. Lancaster, PA: Association of American Geographers, 1961 reprint edition, p. 436–444. Paimta iš: J. Agnew, D. N. Livingstone, A. Rogers (eds.). (2003). *Human Geography: an essential anthology*. Oxford: Blackwell, p. 388–397.
- Harvie, C. (1994). *The rise of regional Europe*. London: Routledge.
- Haukkala, H. (ed.) (1999). Dynamic aspects of the northern dimension. *Working papers 4*. Turku: Jean Monet Unit.
- Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., Perraton, J. (2002). *Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra*. Vilnius: Margi raštai.
- Herbertson, A. J. (1916). Regional environment, heredity and consciousness. *Geographical Teacher 8*: 147–153. Paimta iš: J. Agnew, D. N. Livingstone, A. Rogers (eds.) (2003). *Human Geography: an essential anthology*. Oxford: Blackwell, p. 378–384.
- Hettner, A. (1927). *Die Geographie. Ihre Geschichte, Ihr Wesen und Ihre Methoden*. Parand (Breslau): F. Hirt.
- Hingel, A. J. (1995). Co-development across the EC’s external borders. In: A. Kuklinski (ed.). *Baltic Europe in the Perspective of Global Change*. Warszawa: Oficyna Naukowa (Europe 2010 Series, vol. 1).
- Howitt, R. (2003). Scale. In: J. Agnew, K. Mitchell, G. Toal (eds.) (2003). *A companion to political geography*. Oxford: Blackwell, p. 138–157.
- Isserman, A. (2002). Regional science. *International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences*. <<http://www.sciencedirect.com>>
- Jauhiainen, J. S. (2000). *Regional development and regional policy: European Union and the Baltic Sea Region*. Turku: UT publications.
- John, P. (2001). *Local governance in Western Europe*. London: Sage.
- Johnston, R. J., Gregory, D., Pratt, G., Watts, M. (2000). *The dictionary of human geography*. Oxford: Blackwell.
- Kavaliauskas, P. (2000). Regioninės politikos problema Lietuvoje. *Geografija 36(1)*: 39–48.
- Kavaliauskas, P. (2001). Tas akmenuotas regionų kelias į Lietuvą... *Savivaldybių žinios*, vasario 8, p. 10–11, vasario 15, p. 10–11, vasario 22, p. 10–11.
- Kosiedowski, W. (2001). Teoretyczne problemy rozwoju regionalnego. *Zarządzanie rozwojem regionalnym i lokalnym: problemy teorii i praktyki*. Torun: Dom Organizatora, p. 17–43.
- Kraft, V. (1929). Die Geographie als Wissenschaft. In: V. Kraft, F. Lampe (eds.). *Methodenlehre der Geographie*. Leipzig: Franz Deuticke, p. 1–22.
- Leitner, H. (1997). Reconfiguring the spatiality of power: the construction of a supranational migration framework for the European Union. *Political Geography 16*: 123–143.
- LR Seimas. (2002a). LR teritorijos bendrasis planas, 2002 m. spalio 29 d., Nr. IX-1154.
- LR Seimas. (2002b). LR Regioninės plėtros įstatymas (nauja redakcija), 2002 m. gruodžio 10 d., nr. IX-1285.
- LR Vyriausybė. (1998). LR Regioninės plėtros metmenys, 1998 m. liepos 21 d. nutarimas nr. 902.
- Lypsgård, H. K. (1998). *To be or not to be a region – is that the Mid-Nordic question?* <<http://www.geo.ruc.dk/NST/Lygaard25.html>>
- Massey, D. (1979). In what sense a regional problem? *Regional Studies 13*: 233–243. Paimta iš: J. Agnew, D. N. Livingstone, A. Rogers (eds.) (2003). *Human Geography: an essential anthology*. Oxford: Blackwell, p. 398–413.
- Mayhew, S. (2004). A Dictionary of Geography. Oxford University press. *Oxford Reference Online, available at Klaipeda University Library*, 15 February 2005 <<http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t15.e2595>>
- Paasi, A. (2000). Re-constructing regions and regional identity. *Net-hur lecture*. Nijmegen, the Netherlands. <<http://www.ru.nl/socgeo/n/colloquium/Paasi1.pdf>>
- Paasi, A. (2002). Place and region: regional worlds and words. *Progress in Human Geography*, vol. 26, issue 6, p. 802–811.
- Paasi, A. (2003). Territory. In: J. Agnew, K. Mitchell, G. Toal (eds.) *A Companion to Political Geography*. Oxford: Blackwell, p. 109–121.
- Paasi, A. (2004). Place and region: looking through the prism of scale. *Progress in Human Geography*, vol. 28, no. 4, p. 536–546.
- Poggi, G. (1978). *The development of the Modern State*. London: Hutchinson.

- Pudup, M. B. (1988). Arguments within regional geography. *Progress in Human Geography*, vol. 12, no. 3, p. 369–390.
- Pudup, M. B. (2002). Region: geographical. *International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences*. <<http://www.sciencedirect.com>>
- Rees, J. (1999). Regional science: from crisis to opportunity. *Papers in Regional Science* 78: 101–110.
- Scott, A. J. (2001). Globalization and the rise of city-regions. *European Planning Studies*, vol. 9, no. 7, p. 813–826.
- Semple, E. (1911). *Influences of Geographic environment on the basis of Ratzels's system of anthropogeographie*. New York: Henry Holt, p. 1–32. Paimta iš: J. Agnew, D. N. Livingstone, A. Rogers (eds.) (2003). *Human Geography: an essential anthology*. Oxford: Blackwell, p. 252–267.
- Sharpe, L. (1993). The European meso: an appraisal. *The rise of meso government in Europe*. London: Sage.
- Smith, A. (2002). Imagining geographies of the “New Europe”: geo-economic power and the new European architecture of integration. *Political geography* 21: 647–670.
- Soanes, C. Stevenson, A. (eds.) (2004). The Concise Oxford English Dictionary. *Oxford University Press*. Oxford Reference Online, available at Klaipėda University Library, 15 February 2005. <<http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t23.e47212>>
- SPESP (2000). *Spatial Visions of Europe*. <http://www.mcrit.com/SPESP/SPESP_SpatialVisions.htm> (available on September, 2004)
- Taylor, P. J. (1991). A theory and practice of regions: the case of Europe. *Environment and Planning D* 9: 183–195.
- Taylor, P. J., Flint, C. (2000). *Political geography: world, economy, nation-state and locality*. (4th ed.) Essex: Pearsons.
- Taylor, P. J., Hoyler, M. (2000). The spatial order of European cities under conditions of contemporary globalisation. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, vol. 91, no. 2, p. 176–189.
- Terlouw, K. (2001). Regions in geography and the regional geography of semiperipheral development. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, vol. 92, no. 1, p. 76–87.
- Vaitekūnas, S. (2001). Lietuvos regionų problema Europos Sąjungos kontekste. *Regionų plėtra-2001*. Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija, p. 306–317.
- Veggeland, N. (1995). Impact of the development of the Nordic countries on regional development and spatial organisation in Europe. In: A. Kuklinski (ed.). *Baltic Europe in the Perspective of Global Change*. Warszawa: Oficyna Naukowa (Europe 2010 Series, vol. 1), p. 71–84.
- Wilding, P. (1997). Globalization, regionalism and social policy. *Social Policy and Administration*, vol. 31, No. 4 (December), p. 410–428.
- Wood, G. (2002). Regional geography. *International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences*. <<http://www.sciencedirect.com>>
- Бильчак, В. С., Захаров, В. Ф. (1998). *Региональная экономика*. Калининград: Янтарный сказ.
- Комаров, М. П. (2000). *Инфраструктура регионов мира*. С. Пб.: Издательство В. А. Михайлова.
- Симония, Н. (2001). Глобализация и неравномерность мирового развития. *МЭМО* 3: 35–44.
- Скиннер, М., Редферн, Д., Фармер, Д. (1999). *География А–Я: словарь-справочник*. Москва: Файр-Пресс.
- Соколов, В. (2001). Контуры будущего мира: нации, регионы, транснациональные общности. *МЭМО* 3: 3–14.
- Степанов, М. В. (ред.) (2000). *Региональная экономика: учебное пособие*. Москва: Инфра-М, РЭА.
- Чорли, Дж., Хаггет, П. (1971). *Модели в географии*. Москва: Прогресс.

DIFFERENT REGIONS IN DIFFERENT REGIONAL RESEARCH: THE VARIETY OF THE NOTIONS

Gabrielė Burbulytė

Summary

The concept of *region* became very popular at the end of the 20th century. A primarily geographical defini-

tion of region, however, has turned into an abstract and very flexible notion that is used in a broad variety of contexts which overlap minimally. Therefore, the main aim of the article is to present the conceptions of region that are used in social regional research in three fields of studies: economy, political sciences, and social (human) geography. The aim is divided into *two tasks*. The first task is to analyze what is covered under the notion of *region* in economic, political, and geographic regional research. The second task is to identify similarities and differences in the regional research discussed.

The *premise* is made that the notion of *region* and *regional research* became very popular for three main reasons:

The super fast spread of *globalization*. Completely new forms of social territorial organization are appearing beside the traditional state (Held et al., 2002, p. 25–52). Regions are one such form.

The innovatory development of *the European Union* (EU). The ‘new European order’ that is created/founded on the base of the EU resembles an order which is sometimes called in the scientific literature “the new medieval” order (Anderson, 1996; Paasi, 2003). The latter should mean the rapid development of a network of dispersed power centres (urban territories), which enables us to raise the question whether the Europe of states is transforming into the Europe of regions (Harvie, 1994)?

The change of *methodological approaches*. Methodological approaches are going through a very radical, even paradigmatic, change at the turn of the century. The most important for regional research is *the methodological category of scale* (Paasi, 2004, p. 536). If traditionally *scale* was understood just as an areal concept (scale as size, scale as a level (Howitt, 1998; 2002; 2003), or as “a nested hierarchy of bounded spaces of differing sizes” (Leitner, 1997)), so now it is possible “to understand scale as an event, a process, a relationship of movement and interaction rather than a discrete thing” (Howitt, 2002; Paasi, 2004, p. 538). Only this change of perception of the category of scale enables regional discourse in different social contexts and enables the use of the notion of region in different research.

In the research turned out the following outcomes.

The notion of *region* is used very freely and very unrestrictedly in *economic research*. Using a broad variety of economic criteria, economists employ this term for identifying territories of very different scale: from sub-national to supra-national levels. In *regional economy*, however, there is a tendency towards identifying a region as a local community (Dicken, 2003, p. 75), as a sub-national territorial unit (Степанов, 2000, с. 10) the boundaries of which ought not to coincide with the boundaries of a politico-administrative unit (Armstrong, Taylor, 2004, p. 2). The notion of region that is employed in regional economy is usually used at micro-scale. Such an approach is widely used in the EU, in its regional policy. At mezzo- and macro-scale a more unattached concept of region is used. It enables the forming of a very new geo-economic map of the world economy

(Dicken, 2003, p. 33). Therefore at macro-scale it is possible to find three great economic regions (it would be more properly to call them economic areas) as NAFTA, the EU, and ASEAN (or South East Asia). The UN and the World Bank, however, are following the Cold War era practice of dividing the world into the three main areas/regions according to their level of economic development. Such a division distinguishes the well-developed countries that belong to the OECD organization, the transition economy countries that belong to the CEE and CIS, and the developing countries that belong to the rest of the world. Of course, it is possible to scale these areas, especially those of the developing countries, into *mezzo*-regions. Nevertheless, the concept of *mezzo*-scale region is more commonly used for identifying the so-called 'economic corridors' that are emerging as the outcome of economic globalization. The possible derivative of 'economic corridors' is presented in the 1st example.

The notion of *region* in *political research* is used also very broadly. Firstly, regions traditionally were understood as a form of a state's territorial political organization. Regions constituted a very important regional level (between national and local levels) of territorial political organization. The processes of globalization, however, are changing many elements of public policy. The regional level is changing too. As John (2001) indicates, territorial units at local level are cooperating in order to resist the pressure of global powers. They create alliances which should be called as *meso*. The term, however, did not stick. Instead of the term *meso*, the term of *mezzo-scale region* is used for identifying these new forms of cooperation. Secondly, the term *region* can be used in domestic/national policy. Here the term refers to *regional policy*. Regional policy, however, is understood as part of a state's economic policy. In such a case the notion of *region* is identical to that used in regional eco-

nomy, i.e. a region is realized as a sub-national micro-scale territorial unit. Thirdly, the term *region* is broadly and very freely used in international politics where it refers to all, as B. Buzan (1997) points out, "hot and interesting for international media places of the world."

The notion of *region* in *geographic research* usually is used quite strictly. Nevertheless, the above mentioned global changes have not left geography behind. The term *region* that was used in geographic research at the beginning of the century differs a lot from the term used at the end of the century. A. Paasi (2000) is right in maintaining that *generation* is a neglected category in geographic research. At the beginning of the century *region* referred to static and strictly bounded places and territories of the world (it should be noted that in geography a great methodological discourse has been developed about the differences and similarities of the terms *place* and *territory*). *Regional geography*, then, was understood as an ideographic (descriptive) science. At the times of positivist predominance in geographic thinking, after the Second World War, regional geography became a neglected obsolete field of studies. The notion of *region* was used just as a method for data analysis and no more. Nevertheless, the situation has changed a lot since 1980s. Criticism of positivism enabled the revival of regional research in geography. It revived in a completely new context of methodological discourse, influenced by new methodological trends such as neo-Marxism, humanism, and feminism. The notion of *region* gained very different senses (most of them were classified in famous works by A. Gilbert (1988) and M. Pudup (1988)) within these new methodological trends, and as a result the whole stream was called the *new regional geography*. *Region* in geographic research became a system of cultural, political, and economic social interaction (Agnew, 2000; 2001; Haukkala et al., 1999), and a social construct (Paasi, 2000, p. 2).